

УДК 330.332

І.В. Євсєєва,
канд. екон. наук
Національний університет
харчових технологій
І.В. Левицька,
канд. екон. наук
Вінницький торговельно-
економічний інститут
К.П. Козаченко,
магістр

МЕХАНІЗМ ІНВЕСТУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Розглянуто теоретико-прикладні засади механізму інвестування та визначено авторський підхід до цієї проблеми.

Ключові слова: інвестування, відтворення, процеси відтворення, механізм

The theoretical-applied principles of mechanism of investing are considered and certainly author approach to this problem.

Keywords: investing, recreations, processes of recreation, mechanism

Уповільнення темпів відтворення основних засобів на підприємствах викликає падіння якості продукції, втрату конкурентних переваг, сприяє накопиченню в галузі застарілих засобів праці та викликає непродуктивні втрати. Основною причиною уповільнення процесів відтворення виступає обмеженість джерел фінансування та неефективне використання наявних інвестиційних ресурсів. Покращенню ситуації буде сприяти удосконалення механізму інвестування відтворення основних засобів та використання ефективних інструментів його реалізації.

Вивченню механізму інвестування відтворення основних засобів приділяється значна увага в працях вітчизняних та зарубіжних вчених [1—6], але й досі не існує загальноприйнятої точки зору на цю проблему. Неоднозначно трактується як саме поняття механізм, так і механізм інвестування відтворення основних засобів. Останнім часом поняття «механізм» використовується в різних сферах діяльності, що викликає необхідність уточнення даного поняття. Існуючі погляди науковців представлені у табл. 1.

Таблиця 1. Визначення механізму різними авторами

Визначення	Автор
<i>Механізм</i> — сукупність елементів (складових частин) і за якими із якісних властивостей перевищує суму своїх елементів	Азрилияка А.Н. [1]
<i>Механізм</i> — визначений порядок функціонування, тобто має цілеспрямований характер	Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш. [2]
<i>Механізм</i> володіє системними властивостями, які передбачають внутрішній взаємозв'язок елементів, які в нього входять	Прохоров А.М. [3]
<i>Механізм</i> — сукупність засобів та методів управління, які визначають можливість цілеспрямованого руху, функціонування та розвитку системи	Кушнин В.И., Чигканов В.П. [4]

Узагальнено [1—4]

Механізм інвестування має власні особливості, які викликані специфікою цього процесу, його характеристиками та особливостями взаємодії й розбіжністю інтересів інвесторів та реципієнтів.

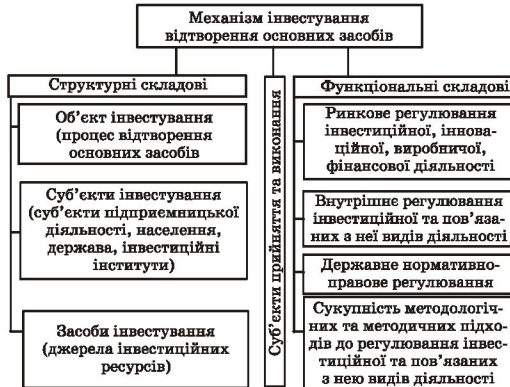

Рис. 1. Механізм інвестування процесів відтворення основних засобів: структурний підхід [7, с.133]

як сукупність економічних відносин, які виникають між суб'єктами економіки на всіх стадіях процесу відтворення та кругообігу капіталу і характеризуються пов'язаними з ним потоками інвестиційних ресурсів.

Механізм інвестування процесів відтворення основних засобів варто розглядати із використанням структурного, сценарного та процесного підходів. Структурний підхід дає статичний опис механізму, а саме — виділення таких його складових: структурних

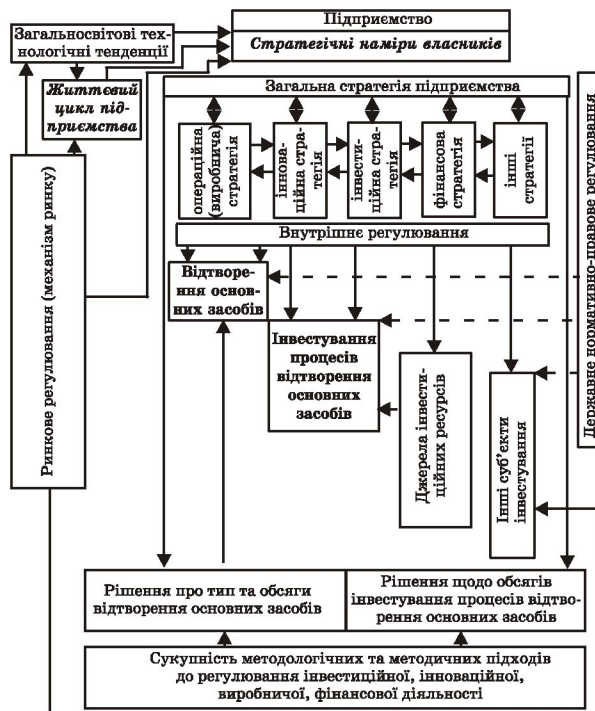

Рис. 2. Механізм інвестування відтворення основних засобів: сценарний підхід [7, с.134]

Постановка завдання. Вирішення задачі забезпечення підприємств харчової промисловості інвестиційними ресурсами для відтворення основних засобів можливо при умові створення адекватного ефективного механізму інвестування.

Механізм інвестування процесів відтворення — це той спосіб реалізації інвестування відтворення основних засобів, що використовується підприємством, і складається із ряду послідовних дій, виконання яких є необхідною умовою для досягнення найбільшої ефективності процесу відтворення.

Результати. Дослідження сутності інвестування та його адаптація до відтворювальних процесів дозволили визначити інвестування відтворення основних засобів

(об'єкт, суб'єкти та засоби інвестування), функціональних (що приводять до взаємодії структурні складові) та суб'єкту прийняття і виконання рішень щодо масштабів відтворення основних засобів та його інвестування (рис. 1).

Процесний підхід дає також динамічний опис механізму, відображаючи послідовність процесів відтворення основних засобів і їх інвестування залежно від стадій життєвого циклу підприємства (рис. 3).

Механізм інвестування процесів відтворення основних засобів — це система дій суб'єкта прийняття рішень, яка визначає послідовність, обсяги та забезпечує реалізацію процесів відтворення основних засобів і їх інвестування у відповідності до стратегічних цілей [8, с.132—135].

Механізм інвестування можна розглядати як єдину систему певних елементів. В процесі взаємодії окремі елементи створюють підсистеми. У відповідності з цим нами було виділено в механізмі ін-

вестиційного відтворення п'ять підсистем: мотиваційна підсистема, фінансове забезпечення, правове та методичне забезпечення, організаційне забезпечення та виробниче забезпечення (рис. 4). Кожна із підсистем має самостійний зміст і значення та свої власні складові, але разом вони складають механізм інвестування.

Розглянемо представлені підсистеми більш детально. Так мотиваційна підсистема забезпечує досягнення відповідних цілей відтворення і забезпечення ефективності процесів відтворення, які відбуваються на підприємстві. Відчуття результатів від оновлення засобів виробництва заохочує власників інвестувати в реновацію, а не просто замінювати зношене обладнання на нове, але з тими ж показниками ефективності. Мотиваційна підсистема включає в себе дослідження, послідовне уточнення і деталізацію мотивів, якими керується підприємство при інвестуванні у відтворення основних засобів, при залученні інвестиційних ресурсів та при здійсненні інвестиційного проекту.

Фінансове забезпечення інвестиційного відтворення є одним з найважливіших підсистем механізму, бо саме вибір фінансування дає підприємству можливість вибору типу розширення та визначає масштаби майбутнього інвестиційного проекту. Вибір методу інвестування та оптимізація структури джерел формування інвестиційних ресурсів залежить від позитивних та негативних особливостей використання капіталу в різних формах. В теперішній ситуації найчастіше використовується метод самофінансування, тому що кредитування зараз призупинене, особливо на придбання досить дорогого обладнання.

Правове та методичне забезпечення механізму інвестування засновується на правових нормах, що регулюють інвестиційний процес. Інвестиційну діяльність на території України регулюють понад 200 нормативних документів. Основним чинним

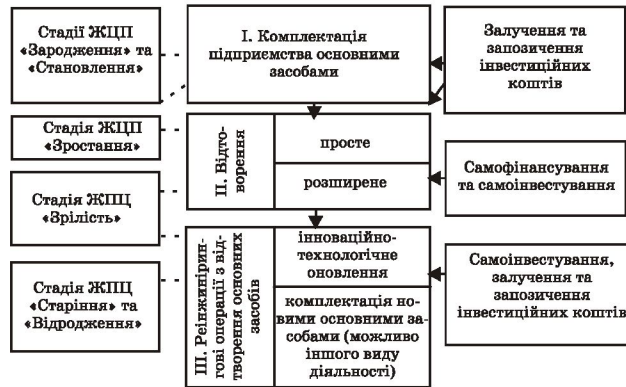

Рис. 3. Механізм інвестування процесів відтворення основних засобів: процесний підхід [7, с.135]

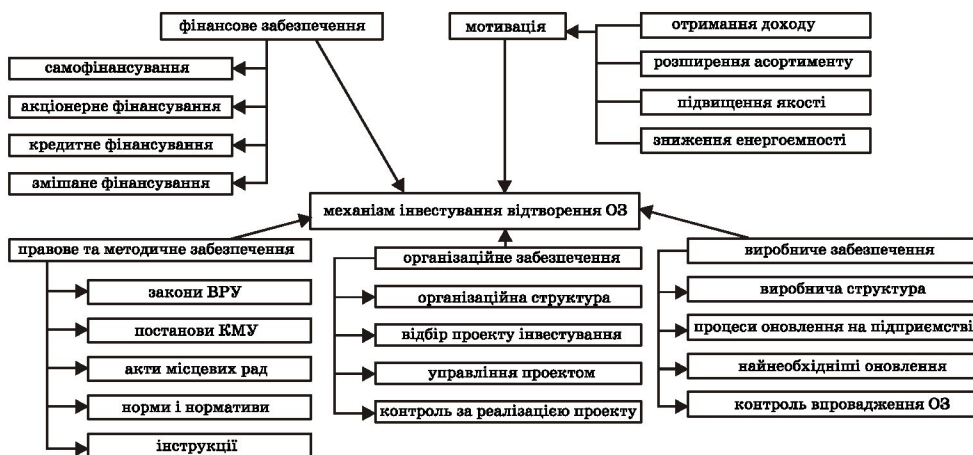

Рис. 4. Схема впливу підсистем на механізм інвестування процесу відтворення основних засобів [розроблено автором]

законодавчим актом регулювання діяльності іноземних інвесторів у державі є Господарський кодекс України, який доповнюється законодавчими актами різного рівня. Водночас прийнято спеціальні закони, які загалом або значною мірою регулюють інвестиційну діяльність, в тому числі й іноземних інвесторів. Це, зокрема, Закони України «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження», «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про захист іноземних інвестицій на Україні».

Організаційне забезпечення механізму інвестування включає створення необхідних організаційних структур, які забезпечують дію, розвиток та контроль за досягненням поставлених цілей. Організаційне забезпечення можна визначити як управління інвестиційним проектом на підприємстві.

Виробниче забезпечення механізму включає такий елемент як виробнича структура підприємства. Розглядаючи виробничу структуру, співвідношення основних засобів, можна визначити вузькі місця в структурі та виділити першочерговість придбання основних фондів при співставленні з цілями інвестування. Необхідно визначити найбільшу зношену групу основних засобів, зробити порівняння та вибрати найбільш необхідні основні засоби для досягнення поставлених цілей.

Отже, взаємодія всіх цих зазначених підсистем впливає на досягнення запланованих заходів підприємства по відтворенню основних засобів. Метою підприємства є вміння пристосовуватися до змін зовнішнього середовища та обирати раціональні шляхи подальшого розвитку.

Вивчаючи всі особливості механізму інвестування з різних підходів та схему впливу підсистем на механізм інвестування відтворення основних засобів, можна виділити послідовність дій по інвестуванню відтворення основних засобів.

Перш за все об'єм інвестицій та джерела покриття інвестиційних коштів залежать від стадії життєвого циклу організації, що більш детально розглядається в процесному підході до механізму інвестування відтворювальних процесів на підприємстві.

Рис.5. Послідовність дій по інвестуванню відтворення основних засобів

В залежності від стратегічних намірів підприємства відтворення може відбуватися різними способами, бути звуженим, простим або розширеним.

Наприклад, вибираючи стратегію скорочення підприємство не може планувати розширене відтворення основних засобів та скорочує або не планує інвестиційних проектів взагалі.

Наступним етапом є визначення необхідності відтворення основних засобів, тобто в залежності від попереднього результату необхідно провести аналіз стану основних засобів за всіма показниками для визначення об'єктивної необхідності у відтворенні основних засобів та відобразити їх по першочерговості заміни.

На етапі маркетингових досліджень ринку необхідно здійснити аналіз

потреб ринку та зрівняти потреби споживачів з необхідним заміщенням основних засобів і вибрати доцільність відтворення тих чи інших основних фондів та відсікти недоцільні товари та виробничі лінії, які виробляють продукцію з можливим зниженим попитом.

Далі необхідно визначити можливе зростання обсягу виробництва для визначення нової калькуляції та подальшого розрахунку доцільності проекту. Також потрібно визначитись з необхідними обсягом інвестиційних ресурсів для впровадження проекту в життя, адже він впливає на ефективність проекту та дає змогу визначити можливість інвестування саме цього відтворення.

Дуже важливим етапом є вибір методу фінансування інвестиційного проекту по відновленню основних засобів. Виділяють п'ять методів фінансування: повне самофінансування для невеликих інвестиційних проектів, акціонування застосовують найчастіше у великих реальних проектах при галузевій або регіональній диверсифікації. Кредитне фінансування застосовують у короткострокових та високодохідних проектах. Ще одним з методів фінансування є лізинг, який застосовують при нестачі власних коштів та при швидкій зміні технологій в даній галузі. Звичайно можна застосовувати і змішане фінансування при реалізації інвестиційних проектів по відтворенню основних засобів, але тут необхідно знайти найоптимальнішу структуру використання коштів [9, с. 235].

Після ретельного аналізу та проходження всіх етапів необхідно вибрати найкращий варіант реалізації відтворення за всіма критеріями. Далі необхідно проаналізувати цей проект за доходністю, ризиком та ліквідністю.

Після проходження всіх етапів відбувається впровадження нових основних засобів на підприємство та отримання віддачі від інвестицій.

Розглядаючи можливість здійснення інвестицій варто зазначити, що для інвестора визначальну роль відіграють наступні характеристики: максимальна величина вкладень, швидкість повернення вкладених коштів, прибуток, отриманий на вкладені кошти, який характеризується рентабельністю вкладеного капіталу. Орієнтуючись на ці показники інвестор визначає орієнтовну ціну інвестицій. Але залежно від ступеня ризику вкладання коштів ціна інвестиційних ресурсів може змінюватись як у бік зростання, так і у бік скорочення. При цьому враховується: напрям вкладання інвестицій, стан на ринку товару, його місткість, темпи зміни обсягів ринку, інноваційність виробництва та інші.

Кількісно ризик інвестора може бути охарактеризований як його суб'єктивна оцінка ймовірної величини максимального та мінімального доходів. При цьому, чим більший діапазон між цими величинами, тим вищий ризик. На практиці для визначення ступеня ризику можна керуватись величинами дисперсії доходів та середньоквадратичним відхиленням у доходах.

Для інвестування притаманні наступні види ризиків, які виділяють науковці:

- а) діловий ризик (зміна фінансових умов та попиту);
- б) фінансовий ризик (ризик ліквідності, ризик припинення платежів, ризик зміни ситуації на ринку, ризик похупної спроможності, ризик відсоткової ставки);
- в) ризик концентрації цінних паперів (відсутність диверсифікованого портфелю цінних паперів).

Збільшення ступеня ризику при вкладанні інвестицій передбачає їх подорожчання для реципієнта.

Враховуючи те, що попит на інвестиції в Україні не задоволений буде формуватись висока ціна інвестиційні ресурси.

Ефективність вкладання інвестицій значною мірою визначається дією механізму інвестування. На думку багатьох науковців механізм інвестування має суттєву особливість, яка проявляється у необхідності забезпечення страхування від ризиків інвестування. Зменшення ризикованості вкладень має гарантувати як держава, так і ретельне обґрунтування інвестиційних проектів. Саме ризики визначають норму прибутку на інвестовані кошти. Дія механізму інвестування повинна бути спрямована у тому числі і на зменшення ризиків.

Отже, узагальнюючи представлені точки зору можна зазначити, що механізм інвестування відтворення основних засобів представляє собою організовану систему взаємодії економічних явищ, які забезпечують ефективне вкладення капіталу, зворотний рух вартості і досягнення підприємницької мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Большой экономический словарь*/ Под ред. А.Н. Азрилияка, 2-е изд, доп. и перер. — М.: Институт новой экономики, 1997. — 332 с.
2. *Механизм* // Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б./ Современный экономический словарь — 3-е издан. доп. — М.: ЦУЛ, 2000. — 226 с.
3. *Механизм* // Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. — 3-е издан. — М., Советская энциклопедия, 1985. — 797 с.
4. *Брегель Э.Я.* Воспроизводство капиталистическое // Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. — Изд-во «Советская энциклопедия». — М., 1972. — Т.1. — 735 с.
5. *Закон України «Про інвестиційну діяльність»* // zakon.rada.gov.ua
6. *Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»* // zakon.rada.gov.ua
7. *Стахурська С.В.* Відтворення основних засобів та їх інвестування в розрізі стадій життєвого циклу та стратегій підприємства // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — 2008. — № 26. — С. 132—135
8. *Теорія економічного аналізу: Економічний аналіз: Курс лекцій для студентів всіх спеціальностей напрямів 0501 «Економіка і підприємство», 0502 «Менеджмент» усіх форм навчання/ Н.Г. Слободян, О.В. Михайленко, С.Ю. Скоморохова.* — К.: НУХТ, 2006. — 167 с.
9. *Бондаренко О.А.* Сучасні напрямки відтворення основних засобів // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. — Вип. 115. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. — С. 120—127.

Левницька І.В. — inna245@mail.ru

Надійшла до редколегії 20.05.2010 р.

*Стаття рекомендована до друку
д-ром екон. наук, проф. Мостенською Т.Л.*